

Bijlagen

In contact of uit beeld

Hoe burgers de overheid ervaren en wat dat betekent voor hun gedrag

Lonneke van Noije
Bram Geurkink
Gijs ten Berge
Jurjen Iedema

Inhoud

Inhoud.....	2
B1 Dataverzameling en steekproef.....	3
B2 Bijlagen bij hoofdstuk 2	5
B3 Bijlagen bij hoofdstuk 3	6
B4 Bijlagen bij hoofdstuk 4	14
B5 Bijlagen bij hoofdstuk 5	20
Literatuur	26

B1 Dataverzameling en steekproef

In dit rapport gebruiken we gegevens die door middel van een online enquête zijn verzameld in februari 2025. Het surveyonderzoek is uitgevoerd door Centerdata, gebruikmakend van het LISS-panel. Dat panel kwam tot stand door een kanssteekproef van huishoudens die door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) uit het populatieregister is getrokken. Respondenten konden zich dus niet zelf aanmelden voor dit panel. Mensen zonder computer kregen een eenvoudig te bedienen laptop in bruikleen om de vragenlijsten in te vullen.

Uit het panel is een steekproef getrokken die is gestratificeerd naar geslacht, leeftijd, opleiding, migratieachtergrond en inkomen, om de (netto)steekproef zo representatief mogelijk te maken. In totaal vulden 2603 mensen de vragenlijst in (een responspercentage van 69%), waarvan 2520 mensen volledig (67%).¹ Zie tabel B1.1 voor de achtergronden van de respondenten afgezet tegen de Nederlandse samenleving in 2025. De gemiddelde leeftijd in de steekproef ligt hoger dan in de Nederlandse bevolking. Er zijn relatief weinig 18-34-jarigen (19%) in vergelijking met de bevolking als geheel (27%). Ook zijn er in de steekproef iets minder mensen met alleen basisonderwijs of een vmbo-opleiding (22% tegen 28%) en met een hoog inkomen (30% tegen 17%). De in dit onderzoek gepresenteerde resultaten zijn gewogen met een weegfactor van *leeftijd*geslacht*opleiding* (zie bijlage LISS-codeboek voor meer informatie).²

Tabel B1.1 Achtergrondkenmerken respondenten, bevolking van 18+, februari 2025 (in gemiddelden en procenten)^a

	% in Nederlandse bevolking ^a	% in steekproef	minimum ^b	maximum	(n)
geslacht					
man	50	53			2603
vrouw	50	47			2603
leeftijd					
<i>gemiddeld</i>	42,4	53,4	18	96	2603
18-34	27	19			2603
35-49	22	22			2603
50-64	25	28			2603
65+	25	31			2603
opleiding					
basisonderwijs, vmbo	28	22			2603
havo, vwo, mbo	36	39			2603
hbo, wo	36	39			2603
migratieachtergrond					
geen	77	74			2603
tweede generatie	12	11			2603
eerste generatie	11	15			2603
inkomen					
0-30% laagste	30	33			2603
30-70%	40	51			2603
70-100% hoogste	30	17			2603

a In deze beschrijving van achtergrondvariabelen nemen we ook respondenten mee die de vragenlijst niet volledig hebben ingevuld.

b Het minimum en maximum is alleen weergegeven voor niet-categorische variabelen.

Bron: CBS StatLine (2023-2025) en SCP (LISS 2025)

¹ Respondenten die halverwege de vragenlijst stopten met het invullen ervan (83 mensen), vielen niet opvallend vaak uit bij een bepaalde vraag of een bepaald onderwerp. In het onderzoek nemen we deze respondenten waar mogelijk wel mee, zodat we onze bevindingen kunnen baseren op zoveel mogelijk informatie.

² De weegfactoren variëren van 0,46 tot 2,27.

In dit rapport presenteren we vaak percentages en gemiddelden, maar deze cijfers kennen onzekerheidsmarges. Het zijn namelijk schattingen op basis van representatief steekproefonderzoek. De percentages en gemiddelden van de gehele bevolking kunnen dus iets hoger of lager zijn dan de hier gepresenteerde cijfers. Daarom rapporteren we naast de schattingen van percentages en gemiddelden soms ook een betrouwbaarheidsinterval van 95% rondom deze schattingen. Een betrouwbaarheidsinterval van 95% betekent dat als we het onderzoek 100 keer zouden herhalen met steeds een nieuwe steekproef, de schatting van het percentage of het gemiddelde 95 keer binnen deze marge ligt. Hoe kleiner het betrouwbaarheidsinterval, hoe zekerder de schatting (als deze verder onder dezelfde voorwaarden wordt gedaan). In het gehele rapport bespreken we verschillen en effecten alleen als ze statistisch significant zijn ($p < 0,05$). Omdat significante verschillen en effecten niet automatisch ook betekenisvol zijn, zullen we waar mogelijk ook de effectgrootte benoemen, bespreken of duiden. Statistische significantie behandelen we dus als een minimale, maar niet als een voldoende vereiste.

B2 Bijlagen bij hoofdstuk 2

Tabel B2.1 Aantal respondenten dat een overheidsorganisatie als enige of belangrijkste contact met de overheid in de afgelopen 12 maanden rapporteerde, bevolking van 18+, februari 2025 (in aantallen)

overheidsorganisatie of -persoon	(n)
een landelijke politicus (bv. een Tweede Kamerlid of minister)	11
een politicus van de gemeente (bv. een raadslid of wethouder) of de burgemeester	73
een regionale ambtenaar of politicus van de provincie of het waterschap	17
het Sociaal Wijkteam of WMO-loket van de gemeente (soms ook bekend als kernteam)	84
het Jeugdteam van de gemeente (soms ook bekend als Wijkteam Jeugd of Ouder-Kindteam)	22
de gemeente (overig) of een medewerker van de gemeente (bv. aan de balie of op straat)	305
Bureau Leerplicht of een leerplichtambtenaar	6
het zorgkantoor of het CAK (Centraal Administratiekantoor)	18
de politie	101
hulpdiensten, zoals de ambulancedienst, brandweer of meldkamer van deze diensten	106
het Openbaar Ministerie (OM) of de rechtbank	41
de Belastingdienst (bv. voor een belastingaangifte)	410
Raad voor de Kinderbescherming of Veilig Thuis	10
DUO (Dienst Uitvoering Onderwijs)	83
het UWV (Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen)	106
de SVB (Sociale Verzekeringsbank)	52
de Huurcommissie	6
het RDW (ook bekend als Dienst Wegverkeer) of het CBR (Centraal Bureau Rijvaardigheidsbewijzen)	89
een andere overheidsorganisatie of -persoon, namelijk:	35
Ik heb contact gehad met de overheid, maar ik weet niet met welke organisatie	14
Nee, ik heb geen contact gehad met een overheidsorganisatie	829
Ik weet het niet	117
Zeg ik liever niet	44

Bron: SCP (LISS 2025)

B3 Bijlagen bij hoofdstuk 3

Tabel B3.1 Correlatie tussen gedrag als gevolg van contact en mate waarin het contact als positief en zwaarwegend is ervaren, bevolking van 18+, februari 2025 (in correlatiecoëfficiënten)^a

gedrag als gevolg van contact met overheidsorganisatie of -persoon	contact was positief	contact was zwaarwegend
contact opgenomen met radio, televisie of krant	-0,30	-0,29
contact opgenomen met een politicus of een politieke partij	-0,08	0,03
een klacht ingediend of bezwaar gemaakt bij een overheidsorganisatie	-0,19	-0,01
meegedaan aan een door de overheid georganiseerde inspraakbijeenkomst, hoorzitting of discussiebijeenkomst	-0,03	0,12
meegedaan aan een legale protestactie, protestmars of demonstratie	0,14	0,10
meegedaan aan een illegale protestactie, protestmars of demonstratie	.	.
online meegedaan aan een openbare politieke discussie, bijvoorbeeld via Facebook, Reddit of X [...]	-0,43	0,27
negatieve berichten over de overheid verspreid op sociale media	-0,09	-0,45
een petitie getekend of deelgenomen aan een handtekeningactie	-0,09	0,09
lid geworden of gebleven van een politieke partij	-0,02	0,14
een rechtszaak tegen de overheid gestart	0,05	0,15
geen gebruikgemaakt van een toeslag, voorziening of subsidie, terwijl ik daar wel recht op had	-0,08	0,01
geen aangifte gedaan bij de politie, terwijl daar wel reden toe was	0,03	0,07
geen informatie over een misdrijf doorgegeven aan de politie, terwijl ik er wel belangrijke informatie over had (bv. omdat ik getuige was)	0,31	-0,08
communicatie van de overheid genegeerd, bijvoorbeeld door brieven of e-mails niet te lezen of de telefoon niet op te nemen	-0,42	0,35
bewust niet naar een afspraak met de overheid gegaan	-0,29	0,20

a Vetgedrukte correlatiecoëfficiënten geven aan dat een correlatie significant ($p < 0,05$) is.

Bron: SCP (LISS 2025)

Tabel B3.2a Gerapporteerd gedrag naar achtergrondkenmerken, bevolking van 18+, februari 2025 (in procenten)^a

Wilt u voor de volgende acties aangeven of u deze in de afgelopen 12 maanden hebt uitgevoerd?	allen	opleiding			inkomen			geslacht		leeftijd				migratieachtergrond		vertrouwen		stedelijkheid			
		bo, vmbo	mbo, havo, vwo	hbo, wo	0-30	30-70	70-100	man	vrouw	18-34	35-49	50-64	65+	geen	tweede generatie	eerste generatie	< 6	> = 6	sterk	matig	weinig /niet
contact opgenomen met radio, televisie of krant	2	2	1	2	2	2	1	2	2	2	2	1	2	2	2	2	1	2	2	1	2
contact opgenomen met een politicus of politieke partij	2	1	2	4	2	3	2	3	2	3	2	1	3	2	2	2	2	2	2	2	3
een klacht ingediend of bezwaar gemaakt bij een overheidsorganisatie	8	6	7	10	8	7	10	9	7	7	8	8	8	8	9	8	9	7	8	5	10
meegedaan aan een door de overheid georganiseerde inspraakbijeenkomst, hoorzitting of discussiebijeenkomst	3	2	2	6	3	4	4	4	3	1	3	3	5	3	3	4	3	4	3	2	4
meegedaan aan een legale protestactie, protestmars of demonstratie	3	1	3	4	3	3	2	2	3	4	4	2	2	2	4	4	3	3	3	1	2
een petitie getekend of deelgenomen aan een handtekeningenactie	17	10	15	26	17	19	18	14	21	20	19	16	16	17	18	16	17	18	20	13	14
lid geworden of gebleven van een politieke partij	3	2	2	5	3	3	5	4	2	2	2	3	5	4	2	2	3	3	3	4	3
een rechtszaak tegen de overheid gestart	1	0	1	1	1	1	1	1	0	0	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1
meegedaan aan een illegale protestactie, protestmars of demonstratie	0	0	1	0	1	0	0	0	0	1	1	0	0	0	1	1	1	0	0	0	0
online meegedaan aan een openbare politieke discussie, bijvoorbeeld via Facebook, Reddit of X [...]	3	2	3	4	3	4	3	4	2	5	4	3	1	3	4	4	3	3	3	2	3
negatieve berichten over de overheid verspreid op sociale media	1	1	1	2	1	2	1	2	1	2	2	1	1	1	1	2	2	1	2	1	1
geen gebruikgemaakt van een toeslag, voorziening of subsidie, terwijl ik daar wel recht op had	5	5	5	4	7	4	5	5	5	4	5	5	5	4	6	9	5	4	5	5	4
geen aangifte gedaan bij de politie, terwijl daar wel reden toe was	4	4	4	4	6	3	4	3	4	6	5	4	2	3	5	4	4	4	4	4	3
geen informatie over een misdrijf doorgegeven aan de politie, terwijl ik er wel belangrijke informatie over had (bv. omdat ik getuige was)	2	1	2	1	2	2	2	2	1	2	2	1	2	1	2	2	2	1	1	2	2
communicatie van de overheid genegeerd, bijvoorbeeld door brieven of e-mails niet te lezen of de telefoon niet op te nemen	2	1	2	2	2	1	3	2	1	2	2	1	2	2	2	2	2	2	1	2	2
bewust niet naar een afspraak met de overheid gegaan	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

a Vetgedrukte percentages geven aan dat de betreffende groep significant ($p < 0,05$) afwijkt van het gemiddelde (contrastanalyse).

Bron: SCP (LISS 2025)

Tabel B3.2b Gedragsbereidheid naar achtergrondkenmerken, bevolking van 18+, februari 2025 (in procenten)^a

Stel, u hebt in de komende maanden een probleem of onvrede met de overheid. Hoe waarschijnlijk is het dan dat u onderstaande acties zou uitvoeren?	allen	opleiding			inkomen			geslacht		leeftijd				migratieachtergrond			vertrouwen		stedelijkheid		
		bo, vmbo	mbo havo vwo	hbo wo	0-30	30-70	70-100	man	vrouw	18-34	35-49	50-64	65+	geen	tweede generatie	eerste generatie	<6	>=6	sterk	matig	weinig /niet
contact opnemen met radio, televisie of krant	5	4	6	5	6	5	3	6	4	5	4	5	6	4	6	8	5	5	6	2	4
contact opnemen met een politicus of een politieke partij	7	5	6	10	6	8	6	8	6	7	8	5	8	7	7	6	7	8	6	7	8
een klacht indienen bij een overheidsorganisatie	34	19	33	46	27	36	48	37	30	38	40	33	27	34	34	33	30	38	36	30	32
meedoen aan een door de overheid georganiseerde inspraakbijeenkomst, hoorzitting of discussiebijeenkomst	16	9	13	24	12	18	19	17	14	13	16	16	16	16	13	13	11	20	15	16	16
meedoen aan een legale protestactie, protestmars of demonstratie	8	4	7	11	8	8	6	8	7	12	8	7	5	7	7	13	7	8	9	5	6
een petitie tekenen of deelnemen aan een handtekeningenactie	33	23	30	46	28	35	41	32	35	40	35	32	29	34	33	29	30	37	35	34	30
lid worden of blijven van een politieke partij	6	4	5	8	5	7	8	6	6	7	5	6	6	6	6	6	5	7	6	5	7
een rechtszaak tegen de overheid starten	4	3	4	5	4	5	3	6	3	4	6	4	4	3	6	7	5	4	4	5	4
meedoen aan een illegale protestactie, protestmars of demonstratie	2	2	2	3	3	2	2	3	2	5	2	2	2	2	4	5	3	2	3	1	2
online meedoen aan een openbare politieke discussie, bijvoorbeeld via Facebook, Reddit of X [...]	6	4	7	6	6	7	5	8	4	8	7	6	4	6	5	8	6	6	7	5	4
negatieve berichten over de overheid verspreiden op sociale media	3	2	3	3	2	3	3	4	1	5	3	2	2	2	4	4	4	2	3	2	2
Stel: u hebt in de komende maanden recht op een toeslag, voorziening of subsidie. Hoe waarschijnlijk is het dat u daar dan gebruik van maakt?	15	17	15	12	13	16	12	14	15	12	14	14	17	14	17	18	18	12	16	13	14
Stel: u bent in de komende maanden getuige van een misdrijf. Hoe waarschijnlijk is het dat u deze informatie dan doorgeeft aan de politie?	12	18	13	8	14	11	11	13	12	11	13	12	13	11	20	13	17	10	14	11	10
Stel: u krijgt in de komende maanden een brief of email van de overheid. Hoe waarschijnlijk is het dat u deze dan leest?	7	11	7	4	8	6	5	7	6	8	8	7	6	6	12	8	9	5	7	6	6
Stel: u hebt in de komende maanden een afspraak op het gemeentehuis. Hoe waarschijnlijk is het dat u dan naar de afspraak toegaat?	6	9	6	4	7	4	6	7	6	7	6	7	5	5	10	7	9	5	7	5	5

a Voor de voice-acties (bovenste elf) zijn de percentages 'erg waarschijnlijk' en 'waarschijnlijk' weergegeven. Voor exitacties (onderste vier) zijn percentages 'erg onwaarschijnlijk', 'onwaarschijnlijk' en 'niet onwaarschijnlijk, niet waarschijnlijk' weergegeven. Vetgedrukte percentages geven aan dat de betreffende groep significant ($p < 0,05$) afwijkt van het gemiddelde (contrastanalyse).

Bron: SCP (LISS 2025)

Tabel B3.2c Gedragsnormen naar achtergrondkenmerken, bevolking van 18+, februari 2025 (in procenten)^a

	allen	opleiding			inkomen			geslacht		leeftijd				migratieachtergrond			vertrouwen		stedelijkheid		
		bo, vmbo	mbo havo vwo	hbo wo	0-30	30-70	70-100	man	vrouw	18-34	35-49	50-64	65+	geen	tweede generatie	eerste generatie	<6	>=6	sterk	matig	weinig /niet
Ik kan me situaties voorstellen waarin ik het goedkeur dat iemand anders...																					
... een toeslag, voorziening of subsidie aanvraagt waar hij of zij geen recht op heeft	11	8	12	11	11	12	10	12	10	18	10	11	7	10	16	10	11	11	12	9	10
... zwart betaalt voor een dienst, zoals voor schilderwerk of een verbouwing	48	32	52	56	41	54	59	48	49	67	55	48	33	51	47	35	47	51	47	46	54
... het betalen van belasting over inkomen, vermogen of een erfenis ontwijkt	20	15	22	22	17	21	26	22	18	30	22	20	12	20	24	16	21	20	19	21	20
... zwartrijdt in het openbaar vervoer	13	7	13	18	13	12	17	11	15	24	18	12	6	13	20	10	14	13	16	11	10
... spullen in de openbare ruimte beschadigt of vernielt (bv. het bekladden van muren of vernielen van een prullenbak)	2	3	2	2	3	3	1	3	2	4	3	2	2	2	3	3	3	2	3	1	2
... geweld gebruikt tegen een politicus, ambtenaar, hulpverlener of politieagent	2	3	2	2	2	2	2	2	2	3	3	2	2	2	5	2	3	2	3	2	2
... een politicus, ambtenaar, hulpverlener of politieagent uitscheldt of bedreigt	3	3	3	3	3	3	3	3	2	4	3	2	3	3	3	3	3	3	4	2	2
Schaal: je hoort je aan de wet te houden	80	74	79	87	76	84	86	82	79	79	78	79	85	83	73	75	72	89	79	83	83

a Vetgedrukte percentages geven aan dat de betreffende groep significant ($p < 0,05$) afwijkt van het gemiddelde (contrastanalyse).

Bron: SCP (LISS 2025)

B3.1 Factoranalyses voor gerapporteerd gedrag en gedragsattitudes

We gebruiken in dit onderzoek veel indicatoren voor gerapporteerd gedrag en gedragsattitudes. Deze hebben we met behulp van factoranalyses samengevoegd tot inhoudelijk logische schalen voor verschillende typen gerapporteerd gedrag en gedragsattitudes. Een factoranalyse is een methode om een verzameling items terug te brengen tot een of meerdere latente constructen die de samenhang ertussen verklaren.

Wat betreft de in dit hoofdstuk gebruikte items voor gerapporteerd gedrag en gedragsattitudes hadden we vooraf verwachtingen over welke items inhoudelijk bij elkaar horen. We deden daarom een *confirmatory factor analysis* (CFA) om te testen of we deze inhoudelijke verwachtingen over de samenhang tussen items ook in de data terugvinden. We draaiden aparte modellen voor gerapporteerd gedrag, gedragsbereidheid, gedragsnormen en legitimiteit. Voor deze CFA zijn er enkele fitmaten die iets zeggen over de mate waarin deze modellen goed op de data passen. Er is discussie over de benodigde waarden van deze fitmaten om te kunnen spreken van een passend model. Hierna presenteren we voor elk model de RMSEA (*root mean square error of approximation*), CFI (*comparative fit index*), TLI (*Tucker-Lewis index*) en de SRMR (*standardized root mean square residual*). Voor de RMSEA wordt een waarde van minder dan 0,06 vaak gezien als een goede fit en een waarde lager dan 0,08 als een matige fit, soms worden waarden tot 0,1 geaccepteerd. Voor de CFI en TLI wordt vaak een minimale waarde van 0,90 gehanteerd. Voor de SRMR wordt meestal een waarde van maximaal 0,08 gezien als een goede fit.

Voor het model van het gerapporteerde gedrag is de SRMR te hoog en voor het model van gedragsbereidheid zijn de RMSEA te hoog en de CFI en TLI te laag. Voor deze modellen waren enkele modelverbeteringen mogelijk die deze waarden verbeteren, zoals het samenvoegen van institutionele en niet-institutionele voice. We hebben echter op gronden van inhoudelijk relevant onderscheid tussen typen gedrag besloten om met deze indeling in factoren verder te werken. Zo wilden we de indeling in gedragsvormen voor de bereidheid tot gedrag ook gelijk houden aan de indeling in gerapporteerde gedragsvormen (institutionele voice, niet-institutionele voice en exit).

Tabel B3.3 Fitwaarden voor de factoranalyses, bevolking van 18+, februari 2025

	gerapporteerd gedrag ^a	gedragsbereidheid ^b	gedragsnormen ^c	wet naleven ^d
RMSEA	0,017	0,081	0,058	0,049
CFI	0,944	0,859	0,978	0,988
TLI	0,932	0,830	0,943	0,964
SRMR	0,098	0,066	0,015	0,013

a Bestaat uit factoren voor gerapporteerde 1) institutionele voice-acties, 2) niet-institutionele voice-acties en 3) exitacties.

b Bestaat uit factoren voor intentie tot 1) institutionele voice-acties, 2) niet-institutionele voice-acties en 3) exitacties.

c Bestaat uit factoren voor goedkeuring van 1) financiële overtredingen en 2) agressieve overtredingen.

d Bestaat uit één factor.

Bron: SCP (LISS 2025)

B3.2 Beschrijving latenteprofielanalyse

We gebruiken in dit hoofdstuk twee verschillende latenteprofielanalyses (LPA). Eén voor het onderscheiden van latente groepen op basis van gerapporteerd gedrag en één op basis van gedragsattitudes. Een LPA identificeert groepen aan de hand van hun scores op onderliggende items. Het is een verkennende methode waarmee we verborgen (latente) clusters van mensen in de

samenleving met overeenkomstige kenmerken zichtbaar kunnen maken op basis van hun antwoordpatronen ten aanzien van gedragingen of houdingen.

Vooraf hebben we geen verwachtingen over het aantal groepen. Voor beide analyses draaien we daarom de mogelijke groepsverdelingen uit voor twee tot acht groepen. Vervolgens vergelijken we de analyses met verschillende aantallen groepen op basis van statistische maten. Op inhoudelijke gronden van interpreteerbaarheid beslissen we vervolgens welk aantal latente groepen we presenteren in dit hoofdstuk. We verkiezen om twee redenen de inhoudelijke interpreteerbaarheid boven de strikte toepassing van de statistische maten. Ten eerste omdat de verschillende statistische maten vaak geen duidelijk uitsluitsel geven: ze sturen de inhoudelijke keuze, maar niet altijd in precies dezelfde richting. Ten tweede is het doel van de LPA om beter inzicht te geven in belangrijke verschillen die er in de samenleving zijn in gerapporteerd gedrag en gedragsattitudes. Heel kleine groepen of een heel klein of juist heel groot aantal groepen maken dat inzicht vaak onnodig complex. Er komt dus een aanzienlijke mate van subjectiviteit kijken bij de keuzes voor het aantal groepen dat we presenteren. Daarom lichten we die keuzes hier zo duidelijk mogelijk toe.

Er zijn verschillende statistische maten om tot een keuze voor een geschikt model te komen. Het gaat dan om een combinatie van de hoogte van de fitstatistieken (zoals de BIC- en aBIC-waarde), een significantietoets (hier toegepast: de *Vuong Lo-Mendel-Rubin* (V-LMR)-test), de groeps grootte van de latente groepen en de (inhoudelijke) interpreteerbaarheid van het model (Ferguson et al. 2020). Daarnaast biedt de entropie inzicht in de mate waarin de verschillende latente groepen binnen de analyse zich van elkaar onderscheiden. Niet iedere respondent past heel duidelijk binnen een bepaalde latente groep. Als het voor veel respondenten zo is dat ze ook in een andere groep hadden gepast, dan is de entropie laag. Hoe dichter deze maat bij de 1 ligt, hoe beter de latente groepen zich onderling onderscheiden. De *cutoff* voor deze maat is niet eenduidig, maar vaak worden waarden onder de 0,6 als problematisch gezien. In het geval van een entropie van meer dan 0,8 is het onderscheid tussen latente groepen zo duidelijk, dat het te verantwoorden is om verder te werken met een analysemethode waarbij respondenten worden toebedeeld aan een voor hen meest waarschijnlijk groep (Clark en Muthén 2009).

B3.3 Latenteprofielanalyse voor gedragsattitudes

Voor de LPA's van de gedragsattitudes zijn de statistische maten niet eenduidig (zie tabel B3.4). Een groepsooplossing van meer dan vier groepen leidt tot groepen met heel kleine aantallen respondenten (< 50) en heeft daardoor niet onze voorkeur. De V-LMR-test suggereert een tweegroepenoplossing, de significantietest voor een driegroepenoplossing is namelijk (net) niet significant. De daling van de BIC (*Bayesian information criterion*) en de aBIC (*Akaike Bayesian information criterion*) suggereert een vier- of een zesgroepenoplossing (zie figuur B3.1). Na inhoudelijke interpretatie van de twee- en de driegroepenoplossing kiezen we voor die laatste. De oplossing met drie groepen biedt iets meer inzicht in variatie in gedragsattitudes (vooral wanneer de normen worden vergeleken met de intenties), terwijl die met twee groepen vooral onderscheid maakt op basis van het niveau van alle onderliggende items.

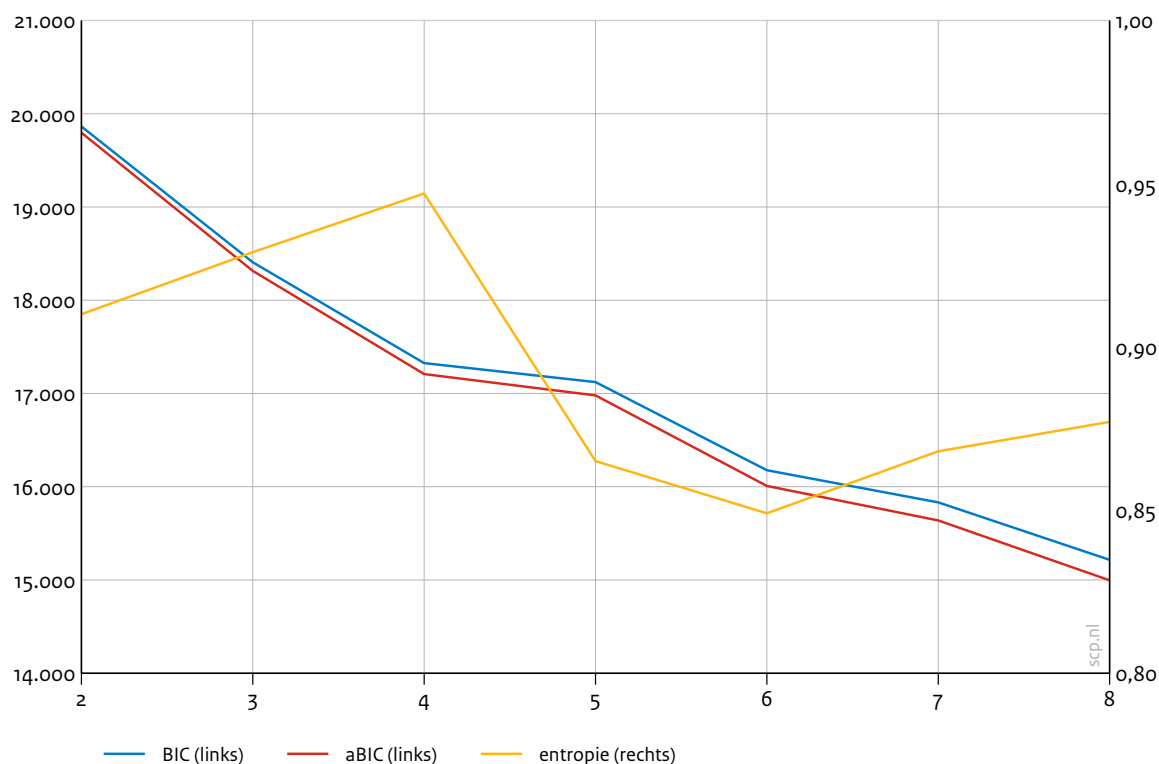
Tabel B3.4 Maten bij het bepalen van het aantal latente groepen van gedragsattitudes, bevolking van 18+, februari 2025^a

aantal latente groepen	BIC	aBIC	entropie	p voor v-LMR	(n) per latente groep
2	19.863,45	19.796,73	0,91	0,0003	2262 230
3	18.407,29	18.315,15	0,929	0,0512	145 438 1909
4	17.325,94	17.208,39	0,947	0,6592	422 1912 113 46
5	17.122,32	16.979,34	0,865	0,4406	40 802 1470 98 82
6	16.177,09	16.008,7	0,849	0,2467	415 22 1341 114 555 44
7	15.832,17	15.638,36	0,868	0,7582	30 1355 258 175 35 547 93
8	15.215,98	14.996,75	0,877	0,51	163 23 655 1239 37 58 60 257

a Voor BIC en aBIC geldt: hoe lager hoe beter. De V-LMR toetst of een oplossing met een bepaald aantal latente groepen significant beter is dan de oplossing met één profiel minder. Als deze toets niet significant is voor een bepaald aantal groepen (dus $p > 0,05$), dan is de oplossing met één profiel minder optimaal. Entropie geeft aan in hoeverre de latente groepen adequaat van elkaar te scheiden zijn. Dichter bij de waarde 1 is beter; dat betekent dat de groepen beter van elkaar te scheiden zijn. Dichter bij 0 betekent dat de latente profielen onduidelijk zijn.

Bron: SCP (LISS 2025)

Figuur B3.1 Maten bij het bepalen van het aantal latente groepen van gedragsattitudes, bevolking van 18+, februari 2025 (in BIC, aBIC en entropie)

Bron: SCP (LISS 2025)

De latenteprofielanalyse deelt niet iedere respondent in één latente groep in, maar geeft elke respondent een kans om tot een bepaalde groep te behoren. Er zit dus een bepaalde onzekerheid rondom de groepsindeling. Als deze onzekerheid groot is, moet daar in de analyse rekening mee gehouden worden. Maar de onzekerheid is klein (zie tabel B3.4). Daarom werken we in het hoofdstuk met de toewijzing van respondenten aan de meest waarschijnlijke groepen.

Tabel B3.5 Gemiddelde waarschijnlijkheid dat toegewezen groep tot latente groep behoort, bevolking van 18+, februari 2025 (in waarschijnlijkheden)

	latente groep 1	latente groep 2	latente groep 3
toegewezen groep 1	0,989	0,011	0
toegewezen groep 2	0,003	0,982	0,015
toegewezen groep 3	0,011	0,025	0,964

Bron: SCP (LISS 2025)

Tabel B3.6 Scores op de onderliggende items per latente groep, bevolking van 18+, februari 2025 (in gemiddelden)^a

	groep 1 (77%)	groep 2 (18%)	groep 3 (6%)
institutionele voice-acties	-0,05	0,04	0,42
non-institutionele voice-acties	-0,11	0,17	0,68
exitacties	0,13	-0,17	-0,72
stemmen tijdens verkiezingen	-2,52	-1,55	-0,32
wet naleven	-0,05	-0,19	-0,52
steun financiële overtredingen	-0,14	0,23	0,77
steun agressieve overtredingen	-0,31	0,52	1,81

a Stemmen tijdens verkiezingen is gebaseerd op de scores op één item. De andere items die gebruikt zijn voor deze LPA zijn samengesteld op basis van CFA (zie B3.3).

Bron: SCP (LISS 2025)

B4 Bijlagen bij hoofdstuk 4

B4.1 Power van het surveyexperiment

Experimenten en surveyexperimenten hebben genoeg respondenten nodig om met voldoende zekerheid bepaalde effecten te kunnen vaststellen. Het vermogen van een experiment om dat te doen, wordt uitgedrukt in de *power* ervan. Kort gezegd is dat de kans dat een effect dat er in werkelijkheid is, ook in het experiment kan worden gevonden. Hoe kleiner de onzekerheid die daarvoor geaccepteerd wordt, hoe groter het aantal respondenten dat nodig is voor het experiment. Een gebruikelijke waarde daarvoor is 80%.

Om de power te berekenen gebruikten we het programma *G*Power* 3.1.9.7. We hebben in dit experiment 210 condities. Echter bekijken we alleen eerste-orde-interacties. Het grootste aantal groepen dat daarvoor in het *sample* wordt opgesplitst is 30 (interactie van gedrag van benadeelden (5) x reactie van de gemeente (6)). Daarvoor hebben we voldoende zekerheid ($> 0,810$) om zelfs (heel) kleine effecten (*Cohen's D* = 0,1) vast te stellen.

B4.2 Analyses

In tabel B4.1 testen we de eerste-orde-interactie-effecten tussen alle variabelen van het surveyexperiment. Wanneer deze interactie-effecten groot zijn, heeft dat gevolgen voor de interpretatie van de (hoofd)effecten die we bespreken in hoofdstuk 4. Sterke interactie-effecten betekenen dat het besproken effect niet in het algemeen opgaat, maar alleen optreedt in het geval van specifieke combinaties van variabelen. Vanwege het grote aantal groepen kunnen we niet voor alle hogere-orde-interactie-effecten testen, maar de vertekening van het hoofdeffect is meestal het sterkst door eerste-orde-interactie-effecten. Daarom bespreken we deze hier. Er zijn alleen significante interactie-effecten tussen het gedrag van benadeelden en het onderwerp, het gedrag van benadeelden en de schade, en het gedrag van benadeelden en de reactie van de gemeente. De andere variabelen hebben geen significante interactie-effecten en zijn voor de leesbaarheid daarom niet gepresenteerd in tabel B4.1.

De steun voor het plaatsen van hatelijke berichten op sociale media, het verstoren van raadsvergaderingen en het bedreigen van een wethouder is iets groter in de situatie van een tunnel dan in die van een bouwvergunning (model 2). Ook is er iets meer steun voor het bedreigen van een wethouder wanneer de schade groot is (model 3). Model 4 toont de significante interacties tussen het gedrag van benadeelden en het gedrag van gemeenten. Vooral bij extremere vormen van gedrag is het dempende effect op de steun van meer responsief handelen door de gemeente groter. Gezien de interactie-effecten enkel voorkomen in combinatie met het gedrag van benadeelden, presenteren we deze effecten voor elke type gedrag los in het hoofdstuk (zie tabel 4.4). Daar bespreken we ook de individuele effecten voor elk type gedrag wanneer deze afwijken van de hoofdeffecten.

Tabel B4.1 Interactie-effecten van manipulaties binnen het surveyexperiment, bevolking van 18+, februari 2025 (in regressiecoëfficiënten en standaardfouten)^{a, b}

	model 1	model 2	model 3	model 4
gedrag van benadeelden				
<i>brief schrijven aan wethouder (ref.)</i>				
contact opnemen met lokale krant	-0,22 (0,06)	-0,33 0,08	-0,27 0,11	-0,18 0,15
hatelijke berichten op sociale media	-1,53 (0,07)	-1,74 0,10	-1,54 0,12	-1,37 0,18
verstoren van raadsvergaderingen	-0,56 (0,06)	-0,71 0,09	-0,63 0,11	-0,34 0,16
bedreigen van wethouder	-1,40 (0,07)	-1,60 0,10	-1,48 0,12	-0,90 0,17
ernst van het probleem				
<i>klein (ref.)</i>				
midden	0,08 (0,05)	0,08 0,05	0,15 0,11	0,08 0,05
groot	0,32 (0,05)	0,32 0,05	0,13 0,10	0,32 0,05
onderwerp				
<i>bouwvergunning (ref.)</i>				
tunnel	-0,09 (0,04)	-0,35 0,09	-0,09 0,04	-0,09 0,04
reactie van de gemeente				
<i>geen medewerking, geen vergoeding (ref.)</i>				
geen actie, geen vergoeding	0,14 (0,08)	0,14 0,08	0,14 0,08	0,38 0,16
erkenning, geen vergoeding	-0,05 (0,08)	-0,05 0,08	-0,05 0,08	0,01 0,16
geen erkenning, deels vergoeding	-0,30 (0,08)	-0,31 0,08	-0,30 0,08	-0,18 0,15
erkenning, deels vergoeding	-0,26 (0,08)	-0,26 0,08	-0,26 0,08	0,03 0,16
geen erkenning, volledige vergoeding	-0,44 (0,08)	-0,44 0,08	-0,44 0,08	-0,15 0,16
erkenning, volledige vergoeding	-0,46 (0,08)	-0,45 0,08	-0,46 0,08	-0,12 0,16

(tabel wordt vervolgd op de volgende pagina)

Tabel B4.1 Vervolg

	model 1	model 2	model 3	model 4
significante interactie-effecten				
<i>gedrag van benadeelden * onderwerp</i>				
<i>briefschrijven aan wethouder * bouwvergunning (ref.)</i>				
hatelijke berichten op sociale media * tunnel		0,40		
		(0,14)		
verstoren van raadsvergaderingen * tunnel		0,30		
		(0,13)		
bedreigen van wethouder * tunnel		0,40		
		(0,14)		
<i>gedrag van benadeelden * ernst</i>				
<i>briefschrijven aan wethouder * klein (ref.)</i>				
bedreigen van wethouder * groot			0,36	
			0,17	
<i>gedrag van benadeelden * reactie van de gemeente</i>				
<i>briefschrijven aan wethouder * geen medewerking, geen vergoeding (ref.)</i>				
verstoren van raadsvergaderingen * erkenning, volledige vergoeding				-0,56
				0,24
bedreigen van wethouder * geen actie, geen vergoeding				-0,72
				0,26
bedreigen van wethouder * geen erkenning, deels vergoeding				-0,61
				0,25
bedreigen van wethouder * erkenning, deels vergoeding				-0,51
				0,26
bedreigen van wethouder * geen erkenning, volledige vergoeding				-0,70
				0,24
bedreigen van wethouder * erkenning, volledige vergoeding				-0,71
				0,26

- a Er zijn geen significante interactie-effecten tussen de ernst van het probleem en het onderwerp, de ernst van het probleem en de reactie van de gemeente, en het onderwerp en de reactie van de gemeente. Voor de andere interactietesten zijn alleen de significante verschillen weergegeven.
- b Vetgedrukte cijfers geven significante ($p < 0,05$) effecten weer. Resultaten binnen elke kolom zijn op basis van een multivariabel OLS-regressiemodel. ($n = 2527$).

Bron: SCP (LISS 2025)

Tabel B4.2 Achtergronden van steun voor actie van benadeelden, bevolking van 18+, februari 2025 (in OLS-regressiecoëfficiënten)^{a, b}

gedrag van benadeelden	OLS-regressiecoëfficiënt
<i>brief schrijven aan wethouder (ref.)</i>	
contact opnemen met lokale krant	-0,22
	(0,06)
hatelijke berichten op sociale media	-1,53
	(0,07)
verstoren van raadsvergaderingen	-0,56
	(0,06)
bedreigen van wethouder	-1,40
	(0,07)
ernst van het probleem	
<i>klein (ref.)</i>	
midden	0,08
	(0,05)
groot	0,32
	(0,05)
onderwerp	
<i>bouwvergunning (ref.)</i>	
tunnel	-0,09
	(0,04)
reactie van de gemeente	
<i>geen medewerking, geen vergoeding (ref.)</i>	
geen actie, geen vergoeding	0,14
	(0,08)
erkenning, geen vergoeding	-0,05
	(0,08)
geen erkenning, deels vergoeding	-0,30
	(0,08)
erkenning, deels vergoeding	-0,26
	(0,08)
geen erkenning, volledige vergoeding	-0,44
	(0,08)
erkenning, volledige vergoeding	-0,46
	(0,08)

a Leeswijzer. De steun voor het gedrag van benadeelden in een situatie waarin de ernst van het probleem 'groot' is, is gemiddeld 0,32 hoger (op een vijfpuntsschaal) dan wanneer de ernst van het probleem 'klein' is.

b Vetgedrukte cijfers geven significante ($p < 0,05$) effecten weer. Analyses zijn op basis van een multivariabel OLS-regressiemodel. ($n = 2527$).

Bron: SCP (LISS 2025)

Tabel B4.3 Achtergronden van steun voor actie van benadeelden naar verschillende vormen van gedrag met aparte effecten voor vergoeding en erkenning, bevolking van 18+, februari 2025 (in regressiecoëfficiënten en standaardfouten)^a

gedrag van benadeelden	contact opnemen met lokale krant	brief schrijven aan wethouder	hatelijke berichten op sociale media plaatsen	raadsvergadering verstoren	bedreigen van wethouder
ernst van het probleem					
<i>klein (ref.)</i>					
midden	0,08 (0,11)	0,15 (0,10)	0,02 (0,13)	0,15 (0,12)	0,03 (0,13)
groot	0,34 (0,10)	0,13 (0,10)	0,28 (0,13)	0,35 (0,11)	0,49 (0,14)
onderwerp					
<i>bouwvergunning (ref.)</i>					
tunnel	-0,15 (0,08)	-0,36 (0,08)	0,04 (0,11)	-0,05 (0,10)	0,04 (0,11)
vergoeding van de schade					
<i>geen (ref.)</i>					
deels vergoeding	-0,33 (0,10)	-0,20 (0,10)	-0,25 (0,14)	-0,31 (0,11)	-0,43 (0,14)
volledige vergoeding	-0,40 (0,10)	-0,26 (0,10)	-0,41 (0,13)	-0,63 (0,12)	-0,64 (0,12)
erkenning van de schade					
<i>geen erkenning (ref.)</i>					
erkenning	-0,08 (0,08)	0,01 (0,09)	-0,10 (0,11)	-0,05 (0,10)	0,04 (0,11)

a Vetgedrukte cijfers geven significante ($p < 0,05$) effecten weer. Resultaten binnen elke kolom zijn op basis van een multivariabel OLS-regressiemodel. ($n = 511, 503, 504, 502, 507$).

Bron: SCP (LISS 2025)

Tabel B4.4 Waarschijnlijkheid dat iemand het bedreigen van een wethouder steunt, bevolking van 18+, februari 2025 (in logitcoëfficiënten)^a

ernst van het probleem	logitcoëfficiënt
<i>klein (ref.)</i>	
midden	-0,16 (0,32)
groot	0,89 (0,29)
onderwerp	
<i>bouwvergunning (ref.)</i>	
tunnel	-0,04 (0,24)
vergoeding van de schade	
<i>geen (ref.)</i>	
deels vergoeding	-0,59 (0,28)
volledige vergoeding	-1,22 (0,31)
erkenning van de schade	
<i>geen erkenning (ref.)</i>	
erkenning	0,16 (0,24)

a Vetgedrukte cijfers geven significante ($p < 0,05$) effecten weer. Analyses zijn op basis van een multivariabel logitregressiemodel. ($n = 507$).

Bron: SCP (LISS 2025)

Tabel B4.5 Achtergronden van steun voor actie van benadeelden naar verschillende vormen van gedrag met aparte effecten voor vergoeding en erkenning, bevolking van 18+, februari 2025 (in regressiecoëfficiënten en standaardfouten)^a

gedrag van benadeelden	allen	contact opnemen met lokale krant	brief schrijven aan wethouder	hatelijke berichten op sociale media plaatsen	raadsvergadering verstoren	bedreigen van wethouder
gedrag van benadeelden						
<i>brief schrijven aan wethouder (ref.)</i>						
contact opnemen met lokale krant	-0,22					
	(0,06)					
hatelijke berichten op sociale media	-1,55					
	(0,07)					
verstoren van raadsvergaderingen	-0,57					
	(0,07)					
bedreigen van wethouder	-1,43					
	(0,07)					
ernst van het probleem						
<i>klein (ref.)</i>						
midden	0,07	0,05	0,13	-0,04	0,18	0,02
	(0,05)	(0,11)	(0,10)	(0,13)	(0,12)	(0,13)
groot	0,31	0,35	0,13	0,23	0,35	0,52
	(0,05)	(0,10)	(0,10)	(0,13)	(0,12)	(0,14)
onderwerp						
<i>bouwvergunning (ref.)</i>						
tunnel	-0,09	-0,14	-0,35	0,06	-0,06	0,05
	(0,04)	(0,08)	(0,08)	(0,11)	(0,10)	(0,11)
vergoeding van de schade						
<i>geen (ref.)</i>						
deels vergoeding	-0,50	-0,27	-0,45	-0,26	-0,44	-0,97
	(0,16)	(0,29)	(0,30)	(0,43)	(0,29)	(0,36)
volledige vergoeding	-0,69	-0,76	-0,71	-0,62	-0,33	-0,85
	(0,14)	(0,27)	(0,28)	(0,31)	(0,31)	(0,36)
erkenning van de schade						
<i>geen erkenning (ref.)</i>						
erkenning	-0,04	-0,08	0,02	-0,09	-0,06	0,03
	(0,05)	(0,09)	(0,08)	(0,11)	(0,10)	(0,11)
politiek vertrouwen	-0,08	-0,06	-0,09	-0,07	-0,06	-0,10
	(0,02)	(0,03)	(0,03)	(0,04)	(0,04)	(0,04)
interactie-effecten						
<i>geen * o voor vertrouwen (ref)</i>						
deels vergoeding * vertrouwen	0,04	-0,01	0,05	0,01	0,03	0,11
	(0,03)	(0,06)	(0,05)	(0,08)	(0,06)	(0,07)
volledige vergoeding * vertrouwen	0,05	0,08	0,10	0,05	-0,07	0,04
	(0,03)	(0,05)	(0,05)	(0,06)	(0,06)	(0,07)

a Vetgedrukte cijfers geven significante ($p < 0,05$) effecten weer. Analyses binnen elke kolom zijn op basis van een multivariabel OLS-regressiemodel. (n = 2457, 494, 493, 488, 488, 494).

Bron: SCP (LISS 2025)

B5 Bijlagen bij hoofdstuk 5

B5.1 Power van het surveyexperiment

Experimenten en surveyexperimenten hebben genoeg respondenten nodig om met voldoende zekerheid bepaalde effecten te kunnen vaststellen. Het vermogen van een experiment om dat te doen wordt uitgedrukt in de *power* ervan. Kort gezegd is dat de kans dat een effect dat er in werkelijkheid is, ook in het experiment kan worden gevonden. Hoe kleiner de onzekerheid die daarvoor geaccepteerd wordt, hoe groter het aantal respondenten dat nodig is voor het experiment. Een gebruikelijke waarde daarvoor is 80%.

Om de power te berekenen, gebruikten we het programma *G*Power* 3.1.9.7. De poweranalyse van dit experiment met 40 condities (dus bij interacties tussen alle variabelen) laat zien dat middelgrote effecten ($F = 0,25$) met ruim voldoende zekerheid vastgesteld kunnen worden (0,999). De power (0,729) is redelijk maar onder de 80% voor het vaststellen van heel kleine effecten ($F = 0,1$).

B5.2 Interactie-effecten tussen verschillende variabelen van het surveyexperiment

We testen de eerste-orde-interactie-effecten tussen de variabelen van het surveyexperiment. Voor geen van de gedragsintenties blijkt er een significante interactie te zijn tussen het onderwerp van het probleem en de bron van de ervaring, en of die ervaring positief of negatief is. Tussen de drie bronnen van ervaring zelf zijn er wel een aantal significante interacties. Deze bespreken we in de alinea hierna in meer detail.

Om te kijken of verschillende bronnen van ervaring elkaar versterken of verzwakken, testen we de interactie-effecten daartussen. Voor drie combinaties van ervaringen zijn die interactie-effecten er (zie tabel B5.1). Voor het indienen van een klacht versterken de eigen ervaringen en die uit het netwerk elkaar. In vergelijking met een negatieve ervaring zorgen positieve netwerkervaringen ervoor dat mensen minder bereid zijn om een klacht in te dienen. Positieve eigen ervaringen hebben hetzelfde resultaat (zie figuur B5.1). Als zowel de netwerkervaring als de eigen ervaring positief is, versterken deze effecten elkaar. Dus vooral wanneer de eigen ervaring positief is, is er een duidelijk verschil tussen het effect van positieve en negatieve netwerkervaringen (en vice versa). Dat suggereert dat deze ervaringen dus niet los van elkaar staan, maar ook in samenhang beoordeeld worden – hoewel we dergelijke interacties voor veel andere gedragingen dus niet vinden.

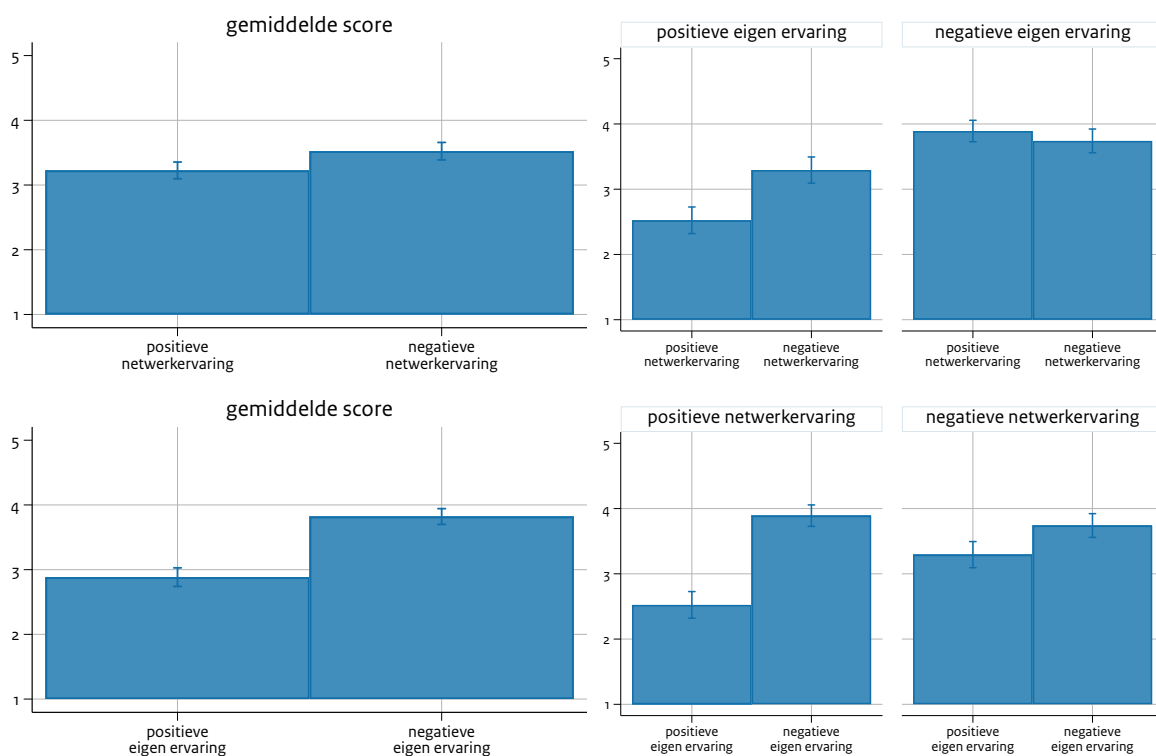
Tabel B5.1 Interactie-effecten tussen verschillende bronnen van ervaring, bevolking van 18+, februari 2025 (in regressiecoëfficiënten en standaardfouten)^a

gedrag	model 1	model 2	model 3
	klacht indienen	klacht indienen	hulp inschakelen
onderwerp			
<i>gemeente (ref.)</i>			
Belastingdienst	0,01	0,02	0,30
	(0,10)	(0,07)	(0,10)
eigen ervaring			
<i>negatief (ref.)</i>			
positief	-0,45		-0,36
	(0,14)		(0,15)
netwerkervaring			
<i>negatief (ref.)</i>			
positief	0,15	-0,04	-0,11
	(0,12)	(0,11)	(0,14)
media-ervaring			
<i>negatief (ref.)</i>			
positief		0,25	
		(0,10)	
significante interactie-effecten			
<i>netwerkervaring * eigen ervaring</i>			
<i>negatief * negatief (ref.)</i>			
positief * positief	-0,92		-0,44
	(0,19)		(0,20)
<i>media-ervaring * netwerkervaring</i>			
<i>negatief * negatief (ref.)</i>			
positief * positief		-0,50	
		(0,14)	

a Vetgedrukte cijfers geven significante ($p < 0,05$) effecten weer. Interacties zijn alleen geschat voor situaties waarin beide ervaringen werden genoemd. Alle 3 mogelijke interacties tussen bronnen van ervaring zijn getest voor alle 5 gedragingen (15 interactie-effecten), maar voor de leesbaarheid van de tabel zijn alleen significante interacties gepresenteerd. Analyses binnen elke kolom zijn op basis van een multivariabel OLS-regressiemodel. ($n = 507, 978, 507$).

Bron: SCP (LISS 2025)

Figuur B5.1 Waarschijnlijkheid dat iemand een klacht indient op basis van eigen en netwerkervaringen, bevolking van 18+, februari 2025 (in regressiecoëfficiënten)^a

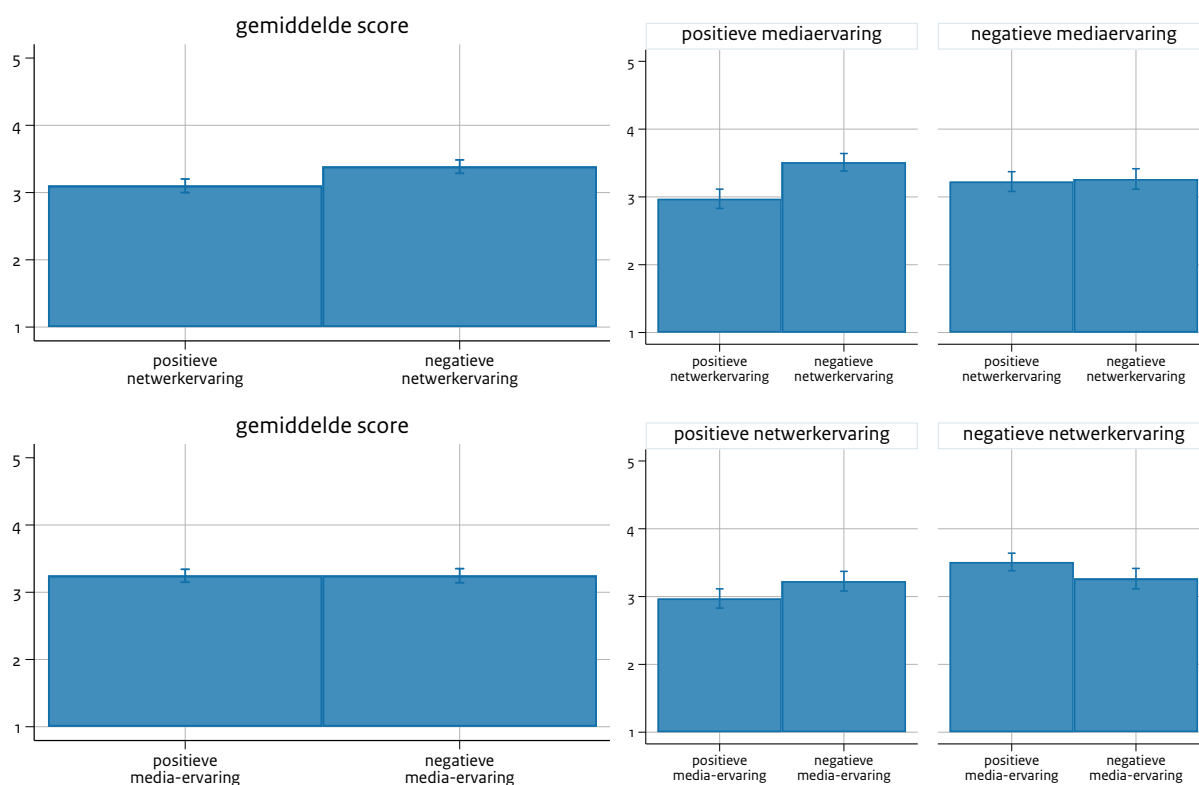

a Leeswijzer. Linksboven staan de verschillen in waarschijnlijkheid van het indienen van een klacht tussen mensen met positieve en negatieve netwerkervaringen. Rechts staan deze verschillen uitgesplitst naar of de eigen ervaring positief of negatief was. Alleen wanneer de eigen ervaring positief is, is er een significant verschil tussen positieve en negatieve netwerkervaringen.

Bron: SCP (LISS 2025)

Ook de netwerk- en media-effecten versterken elkaar bij de waarschijnlijkheid dat iemand een klacht indient (zie figuur B5.2). Ook hier zijn de verschillen tussen positieve en negatieve netwerkervaringen groter als de media-ervaring positief is. Het effect van positieve en negatieve media-ervaringen is zelfs helemaal afhankelijk van het netwerkeffect. Gemiddeld genomen is er geen verschil tussen positieve en negatieve media-ervaringen, maar als dat uitgesplitst wordt naar positieve en negatieve netwerkervaringen zijn er wel verschillen. Als de netwerkervaring positief is, is de waarschijnlijkheid dat diegene een klacht indient lager als de media-ervaring ook positief is, dan als die negatief is. Maar bij een negatieve netwerkervaring is er een ander effect. Dan is de waarschijnlijkheid dat mensen een klacht indienen juist (iets) hoger.

Figuur B5.2 Waarschijnlijkheid dat iemand een klacht indient op basis van netwerk- en media-ervaringen, bevolking van 18+, februari 2025 (in regressiecoëfficiënten)^a

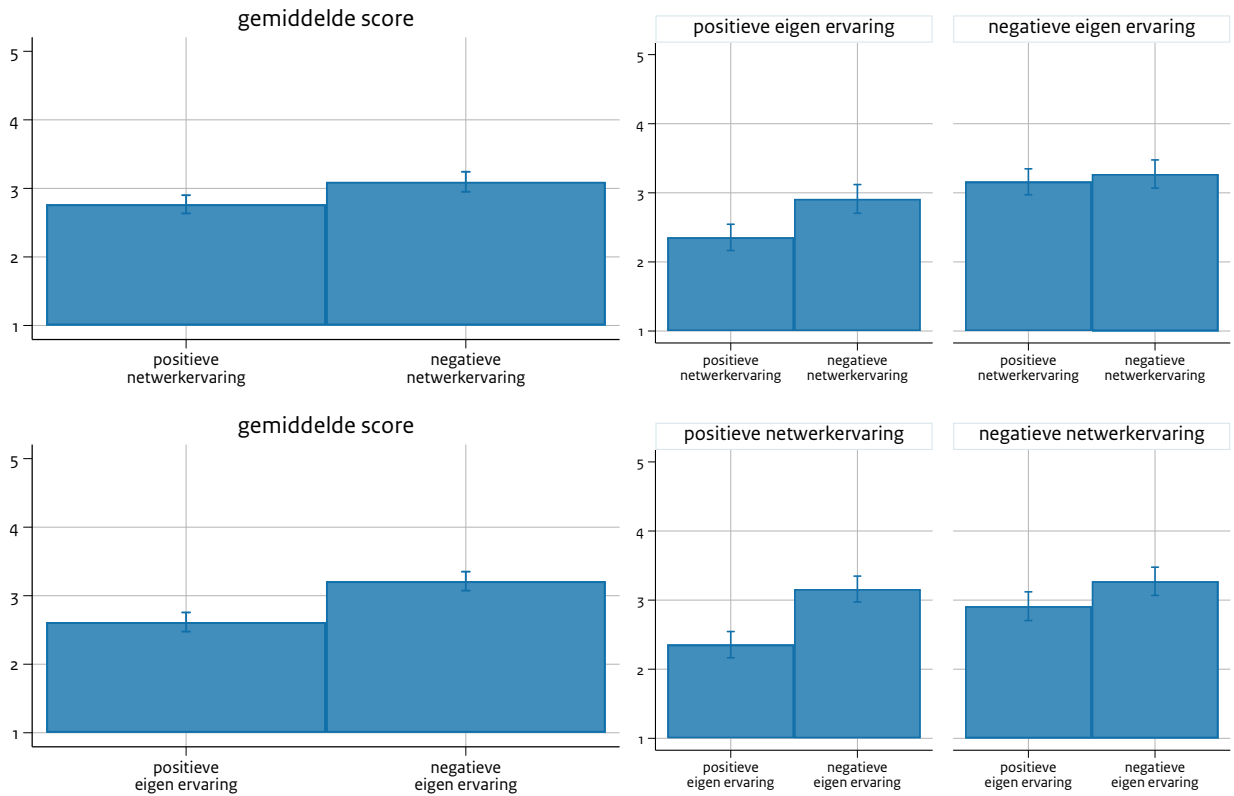

a Leeswijzer. Linksboven staan de verschillen in waarschijnlijkheid dat iemand een klacht indient tussen mensen met positieve en negatieve netwerkervaringen. Rechts staan deze verschillen uitgesplitst naar of de media-ervaring positief of negatief was. Vooral wanneer de media-ervaring positief is, is er een significant verschil tussen positieve en negatieve netwerkervaringen.

Bron: SCP (LISS 2025)

Voor het inschakelen van hulp van een instantie als de ombudsman of het Juridisch Loket is er ook een versterkend effect. Eigen ervaringen en netwerkervaringen versterken elkaar daar. Het verschil tussen positieve en negatieve netwerkervaringen is groter bij een positieve eigen ervaring dan bij een negatieve eigen ervaring, en vice versa (zie figuur B5.3). Als de netwerkervaring negatief is, is er geen verschil tussen een positieve en negatieve eigen ervaring in de kans dat mensen hulp inschakelen. Als de netwerkervaring positief is, is dat verschil er wel. Mensen zijn dan minder bereid om hulp in te schakelen als hun eigen ervaring ook positief is.

Figuur B5.3 Waarschijnlijkheid dat iemand hulp inschakelt op basis van eigen en netwerkervaringen, bevolking van 18+, februari 2025 (in regressiecoëfficiënten)^a

a Leeswijzer. Linksboven staan de verschillen tussen mensen met positieve en negatieve netwerkervaringen wat betreft de waarschijnlijkheid dat zij hulp inschakelen. Rechts staan deze verschillen uitgesplitst naar een positieve of negatieve eigen ervaring. Alleen als de eigen ervaring positief is, is het verschil tussen positieve en negatieve netwerkervaringen significant.

Bron: SCP (LISS 2025)

Tabel B5.2 Interactie-effecten voor het specifiek benoemen van thuiswonende kinderen in de media-ervaring, bevolking van 18+, februari 2025 (in regressiecoëfficiënten en standaardfouten)^a

	model 1
media-ervaring	
<i>geen media-ervaring (ref.)</i>	
positief	0,18
	0,08
negatief	0,02
	0,08
positief, thuiswonend	0,19
	0,08
negatief, thuiswonend	-0,00
	0,08
thuiswonende kinderen	
<i>niet (ref.)</i>	
wel	0,06
	0,10
interactie-effecten	
<u><i>media-ervaring * thuiswonende kinderen</i></u>	
<i>geen media-ervaring * niet (ref.)</i>	
positief * wel	-0,25
	0,14
negatief * wel	-0,03
	0,14
positief, thuiswonend * wel	-0,25
	0,14
negatief, thuiswonend * wel	-0,07
	0,14

- a Vetgedrukte cijfers geven significante ($p < 0,05$) effecten weer. Interacties zijn alleen geschat voor situaties waarin beide ervaringen werden genoemd. Alle 3 mogelijke interacties tussen bronnen van ervaring zijn getest voor alle 5 gedragingen (15 interactie-effecten), maar voor de leesbaarheid van de tabel zijn alleen significante interacties gepresenteerd. Analyses binnen elke kolom zijn op basis van een multivariabel OLS-regressiemodel. ($n = 2522$).

Bron: SCP (LISS 2025)

Literatuur

Clark, S.L. en B. Muthén (2009). *Relating latent class analysis results to variables not included in the analysis*.

Geraadpleegd 2 oktober 2025 via statmodel.com/download/relatinglca.pdf.

Ferguson, S.L., E.W.G. Moore en D.M. Hull (2020). Finding latent groups in observed data: A primer on latent profile analysis in Mplus for applied researchers. In: *International Journal of Behavioral Development*, jg. 44, nr. 5, p. 458-468.